L'EDUCACIÓ QUE T'ACOMPANYA

Una agenda d'equitat per als municipis catalans 2023-2027

FUNDACIÓ BOFILL
Educació per canviar-ho tot

VOTA EDUCACIÓ

VOTA EDUCACIÓ

PER CANVIAR-HO TOT

Autor: Miquel Àngel Alegre
Disseny i maquetació: Albert Pérez
Il·lustracions: Miguel Bustos

Primera edició: octubre de 2022
© Fundació Jaume Bofill, 2022
fbofill@fbofill.cat

www.fundaciobofill.cat

ISBN: 978-84-124828-0-5

Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència **Creative Commons Reconeixement 4.0 Internacional (by)**, llevat que en algun material indiquem el contrari. Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear els continguts propis d'aquest web, per a qualsevol finalitat, inclosa la comercial. Només us demanem que reconegueu l'autoria de la creació original.

PAPER RECICLAT

AJUNTAMENTS VALENTS PER UNS BARRIS, CIUTATS I POBLES COHESIONATS I D'EQUITAT

L'educació té com a missions essencials fer créixer, connectar, oferir oportunitats, proporcionar qualitat de vida i generar cohesió social

La pandèmia ha posat de manifest un bon nombre de mancances en el sistema educatiu del país i en la seva capacitat per complir amb aquestes missions. Alhora, **la mateixa crisi pandèmica ha agreujat les desigualtats socials i territorials contra les quals l'educació està cridada a lluitar**. De fet, s'ha evidenciat la necessitat de no tornar a la normalitat, perquè la normalitat no funcionava per a segments importants de la població.

De tot plegat, però, n'hem extret dues lliçons clau. D'una banda, que **no hi ha educació de qualitat i de futur si no hi ha igualtat d'oportunitats per al conjunt de la població**. És a dir, l'educació a Catalunya, i als seus municipis, no millorarà si no és a través d'una aposta clara i ferma per l'equitat.

D'altra banda, hem après (o recordat) **la importància de la proximitat a l'hora de donar resposta a les necessitats educatives de la població**. Les necessitats i les oportunitats educatives es juguen en el territori, i és des d'aquest entorn proper, des d'una acció valenta i estratègica, que cal donar-hi resposta. Tots els pobles i ciutats, siguin més grans o més petits, **tenen en l'educació un instrument cabdal per a la formació de les persones i la construcció d'una comunitat cohesionada i amb igualtat d'oportunitats. Ara calen líders polítics locals valents i compromesos amb l'equitat educativa**.

L'educació que t'acompanya és una proposta de full de ruta per als alcaldes i alcaldesses i per als regidors i regidores dels governs municipals que sorgeixin de les eleccions municipals del 2023, els quals lideraran els ajuntaments en uns anys en què es preveuen reptes molt importants.

Els àmbits i les propostes que recull el document tenen en compte allò que la recerca ens diu que funciona i allò que molts municipis ja estan fent amb resultats d'èxit. Una agenda completa, però formulada per àmbits complementaris, amb mesures a punt per ser incloses en els programes electorals.

Aquest document és sobretot **una agenda per guiar el compromís local amb l'equitat educativa des d'un lideratge polític valent i esperançador**.

RESUM EXECUTIU

Més oportunitats per a la petita infància

MESURA 1 / Una política local d'escoles bressol que garanteixi una distribució equilibrada i suficient de places públiques als diferents barris, que s'adeqüi a les realitats socioeconòmiques de l'entorn i que millori l'accés de les famílies amb menys recursos.

MESURA 2 / Una xarxa de recursos educatius 0-6 anys en tots els barris com a peça clau de l'oferta educativa del municipi, adaptada a les necessitats de les famílies i amb un sistema d'ajuts perquè la població amb menys recursos hi participi de manera gratuïta.

Famílies que compten: capacitats parentals i implicació educativa

MESURA 3 / Un programa de visites i atenció domiciliària i acompanyament socioeducatiu per a famílies vulnerables amb nadons. Aquests programes prioritzen les famílies més vulnerables, amb més dificultats econòmiques i d'accés a una xarxa de suport estable.

MESURA 4 / Un programa municipal de capacitació de pares i mares per esdevenir tutors de lectura dels seus infants, prioritzant aquells entorns de més vulnerabilitat. Els programes de foment de la lectura compartida aconsegueixen estrènyer el vincle entre pares i mares i fills i filles al voltant d'un temps i unes activitats adreçats a mobilitzar la competència lectora, clau per al progrés educatiu.

MESURA 5 / Un programa d'orientació educativa per a famílies amb fills en els centres de més complexitat, en col·laboració amb les AFAs. Hauria de combinar accions de capacitació per a l'orientació dels fills al llarg del seu procés d'escolarització amb formacions i informacions sobre temes d'especial rellevància: hàbits d'estudi, sistema educatiu, coneixement de l'entorn, etc.

Un municipi contra la segregació i per la qualitat de tota la xarxa escolar

MESURA 6 / Una autèntica política d'escolarització equilibrada i de proximitat, clau per combatre la segregació escolar al municipi.

MESURA 7 / Suport als projectes dels centres educatius més segregats del municipi amb l'objectiu de diversificar-ne la demanda i la composició social. A banda dels recursos extraordinaris que aquests centres puguin rebre per la seva complexitat, cal acompanyar-los en la millora i la projecció dels seus projectes educatius.

MESURA 8 / Polítiques i campanyes informatives sobre la tria d'escola que desmuntin prejudicis sobre els centres i apostin per l'escola de proximitat.

No deixem ningú enrere: un autèntic programa de suport educatiu

MESURA 9 / Un programa local de suport educatiu amb una programació adaptada a les necessitats d'aprenentatge dels infants i adolescents del municipi.

El vincle que no es pot trencar: intervencions contra l'absentisme escolar

MESURA 10 / Un pla local de prevenció i lluita contra l'absentisme escolar per identificar i detectar casos d'absentisme i donar-hi una resposta ràpida que tingui com a objectiu el retorn del jove al centre o a d'altres recursos formatius de segona oportunitat.

MESURA 11 / Un programa local de mentoria per a infants i joves d'entre 12 i 18 anys identificats com a absentistes o en risc de ser-ne. Els programes de mentoria, liderats pels ajuntaments, s'han mostrat especialment efectius, i cal prioritzar-ne el desplegament en els centres o barris especialment vulnerables.

Dempeus contra l'abandonament: orientació, diversificació i represa dels estudis

MESURA 12 / Un servei local d'orientació per frenar i revertir l'abandonament educatiu prematur. Un recurs que doni suport i ofereixi eines d'orientació específiques als centres educatius, als i les joves i a les seves famílies.

MESURA 13 / Un servei municipal d'educació inclusiva que lideri una autèntica estratègia local de recursos i suports addicionals o intensius vinculats al desplegament del Decret d'escola inclusiva. Aquest servei ha de vetllar perquè tots els joves amb dificultats per finalitzar l'ESO puguin trobar espais de vincle i acompanyament educatiu.

MESURA 14 / Una estratègia local de segones oportunitats, ajustada al nombre i el perfil dels joves abandonadors identificats, per fomentar que joves amb carreres acadèmiques truncades reprenguin els estudis.

Un municipi d'oportunitats educatives 360

MESURA 15 / Un catàleg d'activitats educatives i de lleure ampli i heterogeni per al període lectiu (inclosos caps de setmana) i les vacances d'estiu. Una oferta d'activitats variada, distribuïda equitativament als diferents barris i al llarg de tot l'any.

MESURA 16 / Un sistema de beques que permeti a tots els infants vulnerables del municipi d'entre 5 i 16 anys gaudir gratuïtament de dues tardes per setmana d'activitats extraescolars al llarg del curs.

MESURA 17 / Una estratègia comunicativa i de sensibilització per al conjunt de famílies amb infants i joves en edat escolar per promoure'n la participació en l'oferta d'activitats extraescolars del catàleg municipal, amb un focus especial en els col·lectius de més vulnerabilitat.

MESURA 18 / Un programa d'estiu municipal gratuït per a les famílies amb menys recursos que inclogui una àmplia gamma d'activitats culturals i de lleure, de suport i acompanyament educatiu, de natura i tecnologia.

Educació al llarg de tota la vida

MESURA 19 / Una xarxa local de formació al llarg de la vida liderada per l'ajuntament i amb la representació dels diferents centres i serveis implicats (instituts, centres de formació de persones adultes, escoles de segona oportunitat, entitats socials i comunitàries, etc.).

L'EDUCACIÓ QUE T'ACOMPANYA

MÉS OPORTUNITATS PER A LA PETITA INFÀNCIA

PÀG. 8

FAMÍLIES QUE COMPTEN: CAPACITATS PARENTALS I IMPLICACIÓ EDUCATIVA

PÀG. 12

UN MUNICIPI CONTRA LA SEGREGACIÓ I PER LA QUALITAT DE TOTA LA XARXA ESCOLAR

PÀG. 17

NO DEIXEM NINGÚ ENRERE: UN AUTÈNTIC PROGRAMA DE SUPORT EDUCATIU

PÀG. 22

8 àmbits i 19 propostes per construir municipis més resilients i amb oportunitats per a tothom

EL VINCLE QUE NO ES POT TRENCAR: INTERVENCIONS CONTRA L'ABSENTISME ESCOLAR

PÀG. 25

DEMPEUS CONTRA L'ABANDONAMENT: ORIENTACIÓ, DIVERSIFICACIÓ I REPRESA DELS ESTUDIS

PÀG. 30

UN MUNICIPI D'OPORTUNITATS EDUCATIVES 360

PÀG. 36

EDUCACIÓ AL LLARG DE TOTA LA VIDA

PÀG. 43

MÉS OPORTUNITATS PER A LA PETITA INFÀNCIA

L'educació dels 0 als 3 anys és fonamental per a l'adquisició d'aprenentatges i per al progrés educatiu dels infants. Els estudis demostren que quan les famílies poden disposar d'una oferta de recursos educatius de qualitat al territori, els seus fills obtenen beneficis importants en les competències cognitives i no cognitives.

Els beneficis de l'educació infantil inicial són especialment destacables entre els infants de famílies i entorns amb més privacions culturals i econòmiques. Però, en molts municipis, són justament les famílies més vulnerables i els seus infants els que es troben fortament infrarepresentats en aquests espais educatius.

Alhora, la recerca també ha demostrat a bastament que disposar d'una oferta àmplia i accessible d'educació de 0 a 3 anys incrementa les opcions de conciliació familiar i té un efecte directe en la millora de les perspectives laborals de les mares.

És en mans de l'administració local donar resposta a aquest repte, començant per la implementació d'una política d'escoles bressol i seguint per la configuració d'una xarxa de recursos socioeducatius 0-6. Tot plegat en un context de clara davallada demogràfica, on el descens que en la darrera dècada ha anat experimentant la població infantil permet guanys importants en la cobertura dels recursos i en la capacitat per orientar-los allà on més es necessiten.

Els municipis tenen també aquí una oportunitat per fomentar la cohesió social i comunitària, vetllant per un accés no segregador als diferents dispositius destinats a la petita infància i a les seves famílies, i fent d'aquests recursos espais de connexió amb la resta de serveis, entitats i xarxes socials del territori.

MESURA 1

Una política local d'escoles bressol adequada a les necessitats dels barris i les famílies

Bastir un autèntic parc de recursos d'educació per a la petita infància és una política clau per a la millora de les oportunitats presents i futures dels més petits, per a l'enfortiment de la integració i la cohesió social al territori i per a l'increment del benestar i la qualitat de vida del conjunt de la ciutadania. Aquesta política passa per:

- **Garantir una distribució equilibrada i suficient de places públiques d'escola bressol als diferents barris o districtes**, tenint en compte la demografia i les realitats socioeconòmiques dels entorns. D'aquesta manera, a cada territori, l'índex de normalització de la presència de col·lectius vulnerables (en risc de pobresa o estrangers) a l'escola bressol hauria de situar-se a prop de l'1, la qual cosa indicaria que la seva representació és equivalent a la d'altres col·lectius no desafavorits.

- **Disposar de més escoles bressol amb horaris diferenciats**, amb un doble objectiu: facilitar la conciliació familiar i adaptar-se a les lògiques de criança familiar dels diferents col·lectius.

- Després que el Departament d'Educació hagi anunciat la universalització de l'educació als 2 anys (infantil 2), cal treballar en l'àmbit local **per incrementar la participació real de les famílies amb menys recursos en aquest mateix nivell**, així com la seva accessibilitat a la resta d'etapes. Aquesta mesura no ha d'anar en detriment de la participació de la resta de famílies en l'educació 0-3 —i menys encara en un context de davallada demogràfica—, però sí que requereix dues accions imprescindibles:

  - **Definir un sistema de preus amb tarifació social** que cobreixi el 100% dels costos directes i indirectes de l'escolarització per a les famílies amb menys recursos (tenint en compte que el cost estimat alumne/any és de 3.420 euros).

  - **Impulsar campanyes de sensibilització i activació de la demanda** per atraure a les escoles bressol els col·lectius més vulnerables, que, més enllà de les barreres econòmiques, poden no sentir proper el valor d'oportunitat d'aquest recurs. Part d'aquesta campanya hauria de passar per la definició de mecanismes de detecció i contacte amb famílies d'aquests perfils (per mitjà de dades padronals i de registres d'altres unitats administratives).

- **Fer de l'escola bressol un espai significatiu d'informació i orientació** al voltant de serveis i recursos clau per a les famílies: sistema d'ajuts i beques, programes de capacitació parental, suport a la tria de centre (infantil 3) i contacte amb centres educatius, serveis de salut, socials i comunitaris, recursos d'educació fora escola, etc. Aquest objectiu pot ser assolit per mitjà de la incorporació a les escoles bressol de la figura d'un tècnic municipal d'integració social (el cost estimat d'aquesta figura és de 29.000 euros l'any).

- Allà on existeixi o pugui existir oferta privada, es fa necessari **garantir un sistema general de licitacions per a la gestió privada dels centres** que tingui com a eix principal assegurar la qualitat de l'atenció als infants i que fugi de la mera subhasta del servei.

MESURA 2

Una xarxa de recursos educatius 0-6 anys arreu del territori

Una xarxa adaptada a les necessitats de les famílies com a peça clau de l'oferta educativa del municipi, que permeti:

- **Dotar els barris d'espais familiars reconeguts i acreditats**, entesos com a instruments d'empoderament parental i vincle social. Aquests espais han de reunir característiques com ara les següents:

  - **Oferir una programació de sessions grupals per a pares i mares**, acompanyats dels seus infants. Aquestes sessions poden tenir una durada de dues o tres hores i fer-se un o dos cops per setmana al llarg d'un any, i combinant les estratègies següents:
    a) Joc lliure o poc regulat dels infants.
    b) Dinàmica grupal dels adults que, de forma relativament informal, conversen i comparteixen dubtes, experiències i estratègies sobre aspectes focals del procés de criança.
    c) Acompanyament i orientació d'un professional.

  - **Proporcionar informació sobre altres recursos** a disposició de les famílies amb infants i facilitar la generació de xarxes de relacions socials entre famílies amb infants d'edats similars, que es poden donar suport mutu més enllà de l'espai familiar.

  - **Comptar amb un sistema d'ajuts associats** que permetin a les famílies amb menys recursos participar en aquests espais de manera gratuïta.

- **Regular les activitats complementàries i alternatives d'educació i cura a la primera infància** que actualment operin en l'alegalitat per establir-ne els mínims de qualitat exigibles i preservar la llibertat d'elecció de les famílies, ja sigui en iniciatives sorgides de l'àmbit privat (mares de dia o llars de criança) o comunitari (grups o espais de criança compartida).

- **Articular i donar a conèixer un catàleg de recursos per a infants de 0 a 6 anys i les seves famílies**. Aquest catàleg ha de comptar amb l'oferta d'escoles bressol, espais familiars i altres iniciatives de criança reconegudes, i integrar-hi tots aquells altres programes i serveis formatius, culturals, de coneixement del sistema educatiu i d'orientació que puguin oferir-se al territori per al conjunt de famílies.

  Aquest catàleg s'hauria d'actualitzar constantment i ser àmpliament difós a través del web de l'ajuntament, així com dels diferents espais educatius per a la petita infància, dels serveis socials i dels centres educatius.

FAMÍLIES QUE COMPTEN: CAPACITATS PARENTALS I IMPLICACIÓ EDUCATIVA

Totes les famílies han de poder exercir la seva tasca educativa en igualtat de condicions. Per caminar cap a aquest horitzó, hi ha dues línies d'intervenció complementàries que cal impulsar: **la capacitació parental** (accions de formació en competències clau i d'acompanyament) i **el foment de la implicació educativa de les famílies** (programes d'orientació i guiatge de l'educació de fills i filles). El municipi és l'actor clau en el desenvolupament d'aquestes dues línies d'actuació.

La recerca ens diu que els programes que busquen enfortir les capacitats parentals poden tenir un **efecte positiu, tant en les vides de pares i mares com en les oportunitats dels seus fills i filles**. Dins d'aquest camp, s'han mostrat especialment efectius els programes d'acompanyament socioeducatiu i sanitari que s'adrecen a pares i mares vulnerables amb nadons i que tenen com a component central **un pla intensiu de visites domiciliàries**. Són els coneguts com a *nurse-family partnerships*.[1]

En països com els Estats Units, amb més tradició en el desenvolupament d'aquests programes, les visites es poden estendre al llarg d'un període d'entre tres mesos i tres anys, les duen a terme infermers o educadors socials i tenen com a objectiu empoderar els progenitors en les pràctiques positives de criança i cura en els primers anys de vida de l'infant, tant pel que fa a dimensions nutricionals i sanitàries com a aspectes relatius a funcions d'estimulació cognitiva o inculcació d'hàbits.

[1] https://www.nursefamilypartnership.org/ Allà on han estat avaluats, els resultats d'aquests programes acrediten efectes positius sobre dinàmiques familiars que poden afavorir el benestar de l'infant i el seu progrés educatiu, especialment quan la participació en programes de visita domiciliària es dóna en combinació amb iniciatives d'escolarització en centres d'educació infantil (tot i que els resultats no són sempre consistents).

MESURA 3

Un programa local d'atenció domiciliària i acompanyament socioeducatiu a famílies vulnerables amb nadons

Les accions d'aquests programes prioritzen les famílies més vulnerables, amb més dificultats econòmiques i d'accés a una xarxa de suport estable. En tot cas, però, cal evitar que el seguiment a les famílies sigui fiscalitzador, adoctrinador i/o estigmatitzador.

És necessari ajustar els continguts, la intensitat i la freqüència de visites d'aquests programes a les necessitats de les famílies. De forma general, la recerca aconsella que aquests programes incloguin els següents trets bàsics:

- Una programació de visites d'entre tres mesos i dos anys, en funció de les necessitats. En aquest sentit, cal comptar amb els efectes afegits de la universalització de l'escolarització infantil als dos anys.
- Freqüència mínima de les visites: una cada quinze dies, depenent de les necessitats.
- Professionals implicats: equips d'infermeria dels centres de salut comunitària i treballadors/es socials.
- Pel que fa als continguts, aquestes visites han de permetre treballar a l'entorn de:
    - Pràctiques de criança i cura al voltant dels hàbits de salut i nutrició.
    - Pràctiques d'estimulació cognitiva dels infants.
    - Vinculació amb serveis, dispositius i recursos sociosanitaris del municipi.
    - Relació amb espais educatius infantils, principalment escoles bressol, espais familiars i altres xarxes de criança.

Segons la mida i l'estructura territorial del municipi, el programa ha de ser pròpiament municipal o bé un programa basat en la mancomunació d'accions i serveis entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

D'altra banda, l'evidència ha demostrat que els **programes que fomenten la implicació de pares i mares en l'educació dels fills i filles** poden tenir un impacte positiu en les oportunitats educatives dels infants. Parlem de programes que aconsegueixen millorar la comunicació amb els fills al voltant de qüestions escolars, i induir la creació d'ambients i rutines per a l'estudi i la projecció d'expectatives positives en relació amb l'escola i l'aprenentatge.

També és el cas de **programes que orienten pares i mares** en el desenvolupament d'activitats educatives clau amb els fills i filles, especialment en el cas del foment de la lectura compartida.

MESURA 4

Un programa municipal de capacitació de pares i mares per esdevenir tutors de lectura dels seus infants

Aquests programes aconsegueixen estrènyer el vincle entre pares i mares i fills i filles al voltant d'un temps i unes activitats adreçats a mobilitzar la competència lectora, clau per al progrés educatiu. Pel que fa a les seves característiques, aquests programes haurien de:

- **Contenir entre tres i cinc tallers**, fer-se en grups de quatre o cinc famílies, ser impartits per formadors preparats i proveir pares i mares d'activitats, materials i orientacions clares per a la pràctica de la lectura compartida.
- **Adaptar-se a les necessitats de conciliació de les famílies** en termes d'horari, serveis de canguratge i localització dels tallers.
- **Implicar les escoles** com a agents coneixedors dels programes i d'incentivació de la participació de les famílies, principalment d'aquelles amb nens i nenes amb més dificultats lectores.

Pel que fa a la seva implementació:

- Els programes han de desplegar-se en el conjunt del municipi, **prioritzant els entorns de més vulnerabilitat**, i dur-se a terme en **equipaments d'especial interès socioeducatiu** (escoles, biblioteques, centres cívics, etc.).
- Aquests programes podrien formar part de l'oferta d'activitats dels **plans educatius d'entorn**, en aquells municipis que en disposin, i de les activitats incloses en el **Pla de millora de les oportunitats educatives**, en els centres que hi participin.

MESURA 5

Un programa d'orientació educativa per a famílies amb fills en els centres de més complexitat

Pel que fa a les seves característiques:

- El programa d'aquesta mesura hauria de combinar **accions de capacitació per a l'orientació dels fills al llarg del seu procés d'escolarització** amb formacions i informacions sobre temes d'especial rellevància (hàbits d'estudi, sistema educatiu, coneixement de l'entorn, etc.).

Pel que fa a la seva implementació:

- Aquesta mesura es podria vehicular mitjançant **subvencions específiques a les AFAs dels centres de més complexitat**. Aquests ajuts podrien tenir un import aproximat de 3.000 euros anuals per AFA i podrien destinar-se a fer accions d'orientació i formació per a les famílies dels centres.

  En general, els centres de més complexitat tenen AFAs menys dinàmiques i amb menys participació de les famílies a causa de la seva especial vulnerabilitat. Aquestes subvencions haurien de disposar d'un suport tècnic municipal que els proporcionés models, eines i recursos de gestió i lideratge.

  Segons les característiques i la situació del municipi, aquest recurs podria cofinançar-se amb el suport dels consells comarcals o les diputacions, o en el marc de la participació en **plans educatius d'entorn o en el Pla de millora de les oportunitats educatives**.

UN MUNICIPI CONTRA LA SEGREGACIÓ I PER LA QUALITAT DE TOTA LA XARXA ESCOLAR

Tot i el progrés fet en els darrers anys, molts pobles i ciutats de Catalunya encara presenten nivells significatius de segregació escolar, i en la gran majoria hi ha centres educatius que tenen una composició d'alumnes força diferent a la del territori on s'ubiquen. Aquestes realitats de segregació o dissimilitud escolar no només són un llast per al progrés educatiu dels alumnes i dels centres més desafavorits, sinó que limiten la possibilitat del municipi d'esdevenir una autèntica ciutat educadora. Lluitar contra la segregació escolar implica remar a favor de la igualtat d'oportunitats, de la justícia i de la cohesió social al territori. De fet, **els estudis constaten que els municipis que tenen nivells de benestar i progrés econòmic i social més alts són aquells que aconsegueixen neutralitzar les desigualtats educatives**.

Per fer-ho, cal apostar amb decisió per la implementació de les mesures que la recerca i l'experiència d'altres municipis han demostrat que tenen un impacte més gran en aquest terreny. No són pocs els pobles i les ciutats que en els darrers anys han emprès aquest camí i que ara en veuen els fruits en la millora dels resultats educatius, però també en els nivells de cohesió social del territori. Comptem, a més, amb consens polític i social al voltant d'instruments clau com el Pacte contra la segregació escolar o el Decret d'admissió (11/2021).

Els ajuntaments han d'activar totes aquestes mesures en **corresponsabilitat** amb el Departament d'Educació i els seus serveis territorials, però l'experiència demostra que per tal que totes i cadascuna d'elles prosperin i tinguin èxit és necessari el lideratge de l'àmbit municipal.

MESURA 6

Una autèntica política d'escolarització equilibrada

Avui en dia disposem de recerca suficient per saber quines accions són **més efectives en la lluita contra la segregació escolar**. Parlem d'accions que hauran de dur-se a terme en un marc de corresponsabilitat amb l'administració educativa, però que requeriran en tot cas el necessari lideratge municipal. Particularment, **en els municipis de més de 10.000 habitants, aquest lideratge i coordinació d'accions hauria d'anar a càrrec de l'OME**.

- **Establiment de proporcions mínimes i màximes d'alumnat amb necessitats educatives específiques (NESE) per aula**, ajustades a les proporcions que aquests infants representen en el territori de referència.
- **Reducció de la sobreoferta de places escolars** finançades amb fons públics allà on n'hi hagi.
- **Tancament de ràtios de grups en centres de més complexitat**, un cop acabada la preinscripció, per limitar-hi l'assignació de matrícula viva.
- **Ràtios limitades en els centres de menys complexitat** per deixar marge a l'assignació de matrícula viva.
- **Reserva asimètrica de places per a alumnat amb necessitats específiques** que prevegi una assignació més gran en centres de menys complexitat.
- **Disseny de zones escolars que responguin a un criteri de proximitat** però internament **heterogènies** quant al perfil social del territori que delimiten.
- **Vinculació entre centres de primària i secundària** que afavoreixi que els instituts rebin alumnat d'un conjunt socialment divers de zones de proximitat.
- **Un sistema d'ajuts al transport i al menjador** per a l'alumnat vulnerable que s'escolaritzi en centres no segregats fora del seu radi de proximitat.

MESURA 7

Suport als projectes dels centres educatius més segregats amb l'objectiu de diversificar-ne la demanda i la composició social

A banda dels recursos extraordinaris que aquests centres puguin rebre en virtut de la seva complexitat, des de l'àmbit local cal acompanyar-los en la millora i la projecció dels seus projectes educatius a través d'accions com ara:

- **Promoure la connexió i el treball conjunt dels centres** amb els principals equipaments i entitats culturals, científiques i de recerca i innovació social del territori.

- **Programar en aquests centres esdeveniments d'alt valor social i prestigi**, així com activitats de caràcter comunitari.

- **En el terreny infraestructural:**

  - Garantir-hi la construcció o l'adequació d'espais i **instal·lacions de qualitat** (biblioteques, sales polivalents, zones esportives, etc.).

  - **Pacificar l'entorn urbà del centre**: vianantització, espais verds, camins segurs, supressió de barreres arquitectòniques, etc. D'acord amb estudis recents, el soroll i la contaminació atmosfèrica procedents del trànsit rodat alenteixen el desenvolupament cognitiu dels infants.

MESURA 8

Polítiques i campanyes informatives sobre la tria d'escola que desmuntin prejudicis sobre els centres i apostin per l'escola de proximitat

La política informativa municipal a l'entorn de la tria d'escola hauria de perseguir dos grans objectius:[2]

- **Incrementar el nombre de famílies d'orígens socials diversos que trien escoles de proximitat**. En un marc d'equivalència, qualitat garantida i oferta de places equilibrada amb les necessitats d'escolarització de cada zona, cal transmetre un missatge general en favor de l'elecció dels centres de proximitat. Orientativament, el percentatge de famílies que trien l'escola de proximitat hauria d'acostar-se al 90% o superar-lo. Per tal d'assolir aquest objectiu, cal apostar per:

  - Accions comunicatives (web, tríptics, cartelleria, etc.) que reforcin la idea del **municipi com a projecte educatiu global i "aval" o garantia de qualitat del conjunt de centres**. Des d'aquest punt de vista, el municipi vetlla per projectes que poden ser diversos, però no desiguals, i totes les escoles de proximitat són garantia de gratuïtat.

  - **Missatges que convidin les famílies de tots els perfils socials a visitar els centres de proximitat**, amb l'objectiu d'eliminar falsos prejudicis sobre alguns centres i evitar que hi hagi opcions que es descartin per desconeixement.

  - **Informació sobre l'oferta educativa presentada per zones escolars "heterogènies"**, tant en l'espai web municipal com en jornades informatives i de portes obertes.

- **Facilitar tota la informació sobre el valor, les opcions i els mecanismes de la tria de centre a les famílies amb menys recursos econòmics i culturals**, per mitjà de:

  - **Accions de comunicació directa en espais presencials**: escoles bressol i altres equipaments públics del barri.

  - **Acompanyament** en la presa de decisions de les famílies i seguiment fins al moment de la matrícula.

  - **Establiment de persones referents** als centres (mediadores, traductores...) que facilitin l'acollida i el contacte amb famílies nouvingudes en el període de visites i tria d'escola.

  - Accions específiques de **sensibilització i ajuts al transport i menjador** de cara a ampliar el marge de tria de les famílies amb menys recursos.

[2] Vegeu el capítol "Sistemes d'informació municipals" de l'informe del Síndic de Greuges *El paper dels ajuntaments en la lluita contra la segregació escolar*, març de 2021.

NO DEIXEM NINGÚ ENRERE: UN AUTÈNTIC PROGRAMA DE SUPORT EDUCATIU

Un dels topalls per a la millora de l'educació als municipis i, en general, al conjunt de Catalunya és **la persistència de fortes desigualtats entre els aprenentatges i els assoliments educatius d'infants i adolescents de diferents espectres socials**. D'acord amb les dades de l'informe PISA, per exemple, l'alumnat amb un alt estatus socioeconòmic tendeix a obtenir millors resultats en les proves de competències que no pas el d'un estatus baix. L'any 2018, l'alumnat amb un nivell socioeconòmic alt va obtenir 81 punts de mitjana en competència matemàtica i 76 en competència científica, molt per sobre de l'alumnat amb un estatus socioeconòmic baix (una diferència equivalent a uns dos cursos escolars per sobre en el nivell d'aquestes competències). Aquestes diferències de rendiment són pràcticament idèntiques a les de l'any 2003.

A les desigualtats educatives motivades per raons socials, cal sumar-hi l'efecte de les dificultats d'aprenentatge derivades de distàncies idiomàtiques, trastorns de conducta, malestar socioemocional o discapacitats de diversa índole.

En definitiva, en el territori ens trobem amb **uns col·lectius d'infants i joves que no segueixen el curs amb normalitat i que acaben tenint un risc molt elevat de desmotivació i abandonament educatiu**. Aquest fenomen pren formes i sentits molt diferents en funció de la mida i de les característiques socials i urbanes del municipi, però és clar que si no s'hi actua de forma decidida, tendeix a cronificar-se i a agreujar les desigualtats en el territori. Ens trobem, doncs, amb un topall per a la millora de l'educació, la cohesió i les possibilitats de progrés econòmic del municipi.

El municipi està cridat a acomplir una funció nuclear en la correcció d'aquestes desigualtats mitjançant el lideratge d'una de les estratègies que la recerca ha demostrat més efectives en aquesta lluita: **el suport educatiu**. Els ajuntaments tenen les competències necessàries i un bon repertori d'experiències d'èxit acumulades al seu abast.

De forma general, cal apostar pel **desplegament d'una estratègia local de suport educatiu**, en coordinació amb els centres educatius, els serveis externs i les entitats del tercer sector, adreçada a **garantir que tots els infants i joves rebin el reforç que necessiten** per mantenir la motivació en els estudis i l'èxit educatiu.

L'articulació d'aquesta estratègia de suport ha de permetre superar la situació que actualment es produeix en molts municipis, on existeixen iniciatives diverses de suport força desconnectades. Sense coordinació, cooperació i un procés clar d'identificació, programació global i fixació d'estàndards bàsics, el suport ni arriba a tothom que el necessita ni ho fa des d'una garantia de qualitat i d'impacte en la millora d'oportunitats.

MESURA 9

Un programa local de suport educatiu, amb una programació adaptada a les necessitats d'aprenentatge dels infants i adolescents del municipi

Sota el lideratge de l'ajuntament, aquest programa hauria d'incloure els components següents:

- **Sistema de detecció de necessitats de suport competencial**. En coordinació amb els equips directius dels diferents centres de primària i secundària del municipi, s'identifiquen col·lectius d'alumnes amb mancances en diferents àrees d'aprenentatge (principalment competències instrumentals).

- **Dimensionament de la cobertura, el repartiment territorial i la programació de l'oferta de suport** en funció de les necessitats detectades: continguts i nivells competencials, intensitat i durada de les sessions, espais de realització (centres i equipaments públics), etc.

- **Focalització específica en accions de suport adreçades a l'alumnat de primària**, principalment en els cursos de consolidació de la lectoescriptura. La recerca indica que el suport educatiu ofert en aquest període té un efecte especialment beneficiós en les trajectòries d'aprenentatge dels alumnes.

- **Activació de la demanda** en coordinació amb els equips de tutors o d'orientació dels centres, i contacte amb famílies i alumnes per incentivar la participació en el programa, d'acord amb les seves necessitats. Aquesta tasca s'ha de prioritzar en els centres de més complexitat.

- **Homologació i certificació de continguts, activitats i entitats** que puguin col·laborar en la prestació del programa.

- **Gratuïtat per a les famílies amb menys recursos** i tarifació social per a la resta.

- **Sistema d'avaluació del programa i dels resultats** aconseguits en termes de cobertura, participació i assoliments educatius dels participants.

Segons la mida i l'estructura territorial del municipi, el **programa** ha de ser pròpiament **municipal** o bé un pla basat en la **mancomunació de serveis** entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions. Alhora, part d'aquestes accions podrien cofinançar-se en el marc de la participació en plans educatius d'entorn.

EL VINCLE QUE NO ES POT TRENCAR: INTERVENCIONS CONTRA L'ABSENTISME ESCOLAR

Hi ha diferents tipus d'absentisme. Des del punt de vista de la seva intensitat, pot ser esporàdic (en conjunt, no superior a un dia per setmana), perllongat (equivalent a 3 o 4 dies per setmana) o total (situació de desescolarització). Com més greu és la situació, més s'incrementen les probabilitats dels joves d'obtenir **pitjors resultats acadèmics, abandonar els estudis** i, en darrera instància, mantenir conductes de risc o delictives i trobar-se a l'atur. A més, sabem que l'absentisme —especialment el més sever— afecta principalment alumnes procedents d'entorns socialment desafavorits.

Guanyar la batalla contra l'absentisme, en totes les seves facetes, és fer un pas de gegant en la lluita contra les desigualtats educatives i socials en el camí cap a un municipi d'oportunitats per a tothom.

El lideratge municipal és clau en el desplegament de programes efectius de prevenció i lluita contra l'absentisme escolar. Molts pobles i ciutats fa temps que hi treballen amb eines i instruments de diferents tipus i escales, típicament articulats al voltant de protocols intersectorials de detecció de casos, derivació i actuació.

Una primera línia de treball prioritària consisteix a **garantir la solidesa i l'eficàcia dels circuits i els protocols d'absentisme** enfortint-ne les baules de detecció de casos, derivació i actuació.

MESURA 10

Un pla local de prevenció i lluita contra l'absentisme escolar basat en circuits eficients d'identificació i adaptat a les diferents tipologies de casos

És important que els municipis que encara no en tenen cap impulsin una estratègia local de prevenció i lluita contra l'absentisme escolar, i que els que ja en tenen una la reforcin. Cal que aquesta estratègia es tradueixi en un pla que inclogui circuits eficients d'identificació i tractament de les diferents categories d'absentisme, i que sigui liderat per les comissions d'escolarització amb la implicació de les OMEs.

Segons la mida i l'estructura territorial del municipi, ha de ser un programa pròpiament municipal o bé un pla basat en la mancomunació d'accions i serveis entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

Aquests plans han de garantir dos elements bàsics, sense els quals la seva efectivitat pot quedar molt limitada:

- **Un procediment àgil i consolidat d'identificació, detecció i categorització de casos i situacions d'absentisme**, ja siguin de tipus esporàdic, continuat, perllongat o total. També cal parar atenció a aquells casos d'absentisme temporal, per motius lligats a causes familiars o a estades al país d'origen. Aquest procediment ha d'estar liderat i coordinat per les comissions d'escolarització, amb la implicació de les OMEs o TPEs, i ha de nodrir-se d'informació actualitzada proporcionada per centres educatius, inspecció, serveis municipals, padró, etc.

- **Un circuit d'atenció i tractament ajustat a les necessitats i situacions detectades**. En aquest circuit, hi ha de participar, amb més o menys intensitat segons el cas, el conjunt d'actors involucrats en el procés educatiu de l'alumne, així com en el seu seguiment: centre educatiu (tutors, orientadors, equips directius), comissions d'escolarització, OMEs, TPEs i altres serveis municipals (serveis socials, joventut, salut, policia, etc.), EAP, etc.

  Si bé els casos més lleus impliquen principalment accions de tutorització, orientació i treball amb les famílies, l'atenció dels casos més severs —els propers a la desescolarització— requereix també la participació d'altres serveis municipals i passa per oferir al jove recursos formatius complementaris, alternatius o de segona oportunitat, així com per garantir l'assignació d'un professional de referència que hi mantingui el vincle i l'acompanyi en el seu procés de reconnexió formativa.

  En tot cas, tant davant de situacions de risc com de casos d'absentisme regular, cal adoptar una perspectiva no punitiva ni fiscalitzadora, ni de l'alumne ni de la família. L'objectiu és poder donar una resposta ràpida que asseguri el retorn del jove al centre o, si no és possible, a d'altres recursos formatius de segona oportunitat.

Un element clau que té el món local per lluitar contra l'absentisme és establir **un vincle d'acompanyament significatiu** des del moment en què s'identifiquen casos de risc o quan l'absentisme ja és un fet. Els **programes de mentoria**, liderats pels ajuntaments, s'han mostrat especialment efectius en el redreçament d'aquest conjunt de situacions.

Aquests programes van habitualment dirigits a suplir la manca de referents i de capital social de joves en situació de risc per mitjà del foment de relacions de confiança i compromís entre un d'aquests joves i un adult (tot i que també hi ha programes que fomenten relacions entre iguals o entre estudiants de cursos diferents). Mitjançant aquest vincle, el mentor ofereix un model individual positiu i ajuda el mentorat a treballar en la millora de les seves actituds, competències i emocions.[3]

Aquesta és, per tant, una metodologia que, sota el lideratge del municipi, pot ser beneficiosa per fomentar la reconnexió d'alguns alumnes amb el sistema educatiu, especialment durant l'etapa de secundària.

[3] Al nostre territori s'han implantat alguns programes de mentoria educativa, com ara el programa Rossinyol, el programa En Tàndem, o alguns programes municipals d'acompanyament educatiu.

MESURA 11

Un programa local de mentoria per a infants i joves d'entre 12 i 18 anys identificats com a absentistes o en risc de ser-ne

La recerca ens diu que, generalment, per ser més efectius els programes de mentoria haurien de presentar les característiques següents:

Sota el lideratge i la coordinació de l'ajuntament, aquest programa de mentoria hauria de poder oferir a mitjà termini cobertura plena per al conjunt de casos d'absentisme o risc d'absentisme detectats entre aquestes edats.

Segons la mida i l'estructura territorial del municipi, ha de ser un programa pròpiament municipal o bé un pla basat en la mancomunació d'accions i serveis entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions. Alhora, part del recurs de mentoria podria cofinançar-se en el marc de la participació en plans educatius d'entorn o el Pla de millora de les oportunitats educatives.

Característiques bàsiques:

- **Un programa implementat per mentors especialistes o formats en la metodologia de la mentoria educativa** i supervisat pel mateix ajuntament i per entitats responsables acreditades.
- **Un programa de continguts** que reculli el treball sobre referents positius en àmbits cognitius i socioemocionals i conductuals.
- **Un calendari de trobades no inferior a un any** i amb una freqüència mínima d'una trobada per setmana, en el mateix centre escolar o equipament i en espais públics adequats als objectius de les trobades.

Modalitats d'intervenció:

- **Modalitat adreçada a la prevenció** de casos continuats o perllongats d'absentisme, quan el jove encara manté un vincle clar amb el centre educatiu però se n'han detectat indicadors de risc (i. e. absències puntuals i altres situacions conductuals o contextuals). Focus: ESO i transició i permanència a la postobligatòria.
- **Modalitat adreçada a la reconducció de casos greus d'absentisme**. En aquests casos, cal que el jove mantingui algun vincle estable i consistent amb algun professional de referència, si no del centre educatiu, d'altres serveis municipals. És a través d'aquest professional que el jove podrà sentir motivació per participar en sessions de mentoria. Focus: segon cicle de l'ESO.

DEMPEUS CONTRA L'ABANDONAMENT: ORIENTACIÓ, DIVERSIFICACIÓ I REPRESA DELS ESTUDIS

L'abandonament prematur dels estudis és una xacra en molts municipis i barris i, en general, en el conjunt del país. Es tracta d'un fenomen que afecta especialment els col·lectius de joves més desafavorits. Si en xifres del 2021 a Catalunya gairebé un 15% dels joves no assoleix cap titulació postobligatòria, aquesta taxa es dobla entre els col·lectius juvenils socialment més vulnerables (joves immigrants o procedents de famílies amb baix nivell d'estudis) i, per tant, en els centres i entorns on més es concentren. **Ampliar les trajectòries educatives d'aquests joves és una política d'equitat i d'igualtat d'oportunitats de primer ordre, així com una font molt clara de cohesió social**. Els municipis tenen, de nou, un paper essencial en la correcció i prevenció d'aquest fenomen.

La fita no pot ser cap altra que reduir l'abandonament a la mínima expressió i garantir que tots els joves que es trobin en aquesta situació disposin d'un recurs formatiu adequat a la seva situació.

Són diversos els instruments que el món local té a mà per mirar de frenar i revertir la problemàtica de l'abandonament educatiu prematur. Molts municipis fa temps que han emprès accions decidides **al voltant de tres àmbits centrals: l'orientació educativa i professional, la diversificació i l'oferiment de segones oportunitats, i la represa dels estudis**.

Pel que fa a l'orientació, els estudis demostren que encara a dia d'avui la majoria de joves reben una orientació extremadament puntual, molt enfocada a la transmissió d'informació i sovint esbiaixada en favor de determinades opcions educatives particulars, majoritàriament el batxillerat. Per contra, sabem que l'orientació és especialment efectiva quan, a més d'oferir un retrat objectiu de les oportunitats educatives i laborals existents al territori, fomenta l'autoconeixement de l'estudiant, el connecta amb recursos i experiències clau, i es produeix en moments cabdals de la trajectòria educativa, quan el jove ha de prendre decisions importants sobre el seu futur immediat.

És vital que el municipi pugui liderar una autèntica estratègia local d'orientació per al conjunt de joves del territori i les seves famílies, oferint serveis i coordinant accions amb centres educatius i altres entitats socials. De nou, aquesta estratègia ha de ser més garantista en el cas d'aquells joves de perfil més vulnerable, amb més necessitat de poder rebre aquest suport en la seva trajectòria.

MESURA 12

Un servei local d'orientació per donar suport i eines específiques als centres educatius, als i les joves i a les seves famílies

Segons la mida i l'estructura territorial del municipi, ha de ser un servei pròpiament municipal o bé basat en la mancomunació d'accions i recursos entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions. Segons el cas, part d'aquest servei podria ser finançat en el marc de la participació en plans educatius d'entorn i dels seus serveis d'orientació d'àmbit comunitari (SOAC).

Objectius operatius:

- **Operar com a oficina de finestreta única**, "atenció primària", del conjunt dels serveis d'orientació especialitzats presents a cada territori. D'una banda, proveir els joves i les seves famílies d'eines d'orientació bàsiques i alhora tenir capacitat per derivar-los a d'altres recursos més específics i fer-ne el seguiment; i, de l'altra, garantir que tots els serveis i recursos d'orientació del territori disposin d'unes consignes compartides pel que fa a les vies, les entitats i els dispositius d'atenció de les necessitats d'acompanyament dels joves.

- **Liderar una veritable estratègia d'orientació** (noció de "municipi orientador") que prevegi accions individuals i col·lectives d'acompanyament de més o menys intensitat i durada en funció de les necessitats detectades. Aquest conjunt d'accions hauria de coordinar-se amb els equips d'orientació dels centres educatius de referència i formar part dels plans d'orientació dels instituts.

- **Dissenyar accions específiques per als estadis de final d'etapa**, amb recursos propis (personal orientador de referència, campanyes, accions als barris) i en contacte amb entitats socials i centres educatius, especialment durant l'educació secundària.

  Seguint l'exemple del programa francès Mallete des parents,[4] diversos municipis catalans han desenvolupat programes d'orientació a les famílies basats en tallers grupals i tutoritzacions individuals amb pares i mares d'alumnes de 3r i 4t de l'ESO. El propòsit d'aquestes accions és oferir-los eines per tal que acompanyin de manera més fonamentada i informada el procés de tria postobligatòria dels fills i així incrementar-ne l'èxit. Aquests programes poden tenir un impacte crucial en barris i entorns vulnerables, amb un treball en col·laboració amb els equips directius i d'orientació dels instituts de la zona.

[4] https://mallettedesparents.education.gouv.fr/

Alhora, **un municipi que es vol integrador**, en lluita contra l'abandonament educatiu, ha de poder oferir **una xarxa de recursos i alternatives formatives diversificades de qualitat per als joves que tenen dificultats per finalitzar amb èxit l'ESO** i accedir a les vies reglades postobligatòries.

Parlem de recursos i dispositius que el mateix Decret d'educació inclusiva (150/2017) identifica com a suports addicionals i intensius per a alumnat amb dificultats d'aprenentatge: centres oberts, UECs, programes de diversificació, etc. En no pocs municipis, aquests recursos o bé són insuficients o no formen part d'una oferta articulada i coherent amb les necessitats dels joves.

L'objectiu és no deixar cap jove sense una opció educativa que el capaciti i li ofereixi oportunitats per seguir estudiant o per iniciar un itinerari professionalitzador.

MESURA 13

Un servei d'educació inclusiva que lideri una autèntica estratègia local de recursos i suports addicionals o intensius vinculats al desplegament del Decret d'escola inclusiva

Aquest servei contribuiria a desplegar una part del Decret d'escola inclusiva (150/2017) i la seva aposta per encabir totes les mesures i els suports d'atenció educativa en un sistema integrat que doni resposta a tot l'alumnat. Ha de vetllar perquè tots els joves amb dificultats per finalitzar l'ESO puguin trobar espais de vincle i d'acompanyament educatiu.

El servei hauria de complir funcions com ara:

- **Identificar els joves en risc d'abandonar l'ESO i amb necessitat d'alternatives a l'educació formal reglada**. Per tal de fer-ho possible, és necessari que el servei tingui accés a les dades del Registre d'Alumnes de Catalunya (RALC), així com a les dades del padró i de la Seguretat Social, per poder fer el seguiment dels joves que surten del sistema educatiu prematurament. Un cop detectats, s'hauria de contactar amb aquests joves i incentivar-los a retornar a alguna opció o algun recurs formatiu adequat a cada situació.

- **Avaluar i certificar els estàndards de qualitat dels programes de formació alternativa** de les entitats col·laboradores pel que fa a continguts, metodologia i arrelament al territori.

- **Planificar amb els centres educatius i les entitats col·laboradores l'oferta de recursos i suports intensius, com també les mesures curriculars** imprescindibles per cobrir les necessitats arreu del territori: UECs, centres oberts, PFIs, programes de diversificació, mentoria, etc.

- **Disposar d'un sistema de seguiment i avaluació dels itineraris i resultats dels alumnes**, així com de l'adequació de les derivacions i dels nivells de cobertura dels diferents serveis.

També és clau articular una oferta consistent i atractiva de recursos de segona oportunitat que faciliti la represa dels estudis a joves que ja fa un cert temps que els han abandonat. En aquest sentit, el municipi pot tenir un rol essencial a l'hora d'ordenar i planificar recursos de segona oportunitat que ja existeixin i també d'impulsar-ne de nous. I és que la recerca demostra que aquests dispositius poden tenir un impacte significatiu en la millora de competències cognitives i motivacionals, i acabar fomentant el retorn als estudis de joves amb carreres acadèmiques truncades.

MESURA 14

Una estratègia local de segones oportunitats, ajustada al nombre i el perfil dels joves abandonadors identificats

Aquesta estratègia s'ha d'articular, segons la mida i l'estructura territorial del municipi, bé com un **programa municipal propi**, bé com un pla basat en la **mancomunació** d'accions i serveis entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions. En qualsevol cas, l'estratègia ha de sustentar-se en dos pilars:

1. Oferta integrada, àmplia cobertura i ajustament a les necessitats:

Aquesta oferta ha de preveure els recursos i els dispositius dels principals actors implicats (ajuntament, centres educatius, entitats del tercer sector) i garantir una cobertura plena als joves en situació d'abandonament mitjançant la consolidació en el territori d'una oferta suficient i adaptable als seus perfils d'edat, nivells formatius assolits, competències clau, temps sense estudiar, interessos, etc.

2. Un itinerari formatiu personalitzat per a cada jove, ajustat a les seves necessitats i aspiracions, amb els components següents:

- Suport psicosocial i orientació, treball acadèmic, habilitats professionals i connexió amb el món laboral.
- Incentius econòmics per participar en el programa o salari de substitució.
- Estratègies de mentoria amb atenció i guiatge individualitzats.
- Activitats d'educació informal: esportives, artístiques, a través de sortides i viatges, etc.
- Equips multidisciplinaris i experimentats en coordinació constant.

UN MUNICIPI D'OPORTUNITATS EDUCATIVES 360

Gran part de les oportunitats de creixement social i educatiu d'infants i adolescents es donen en l'educació que va més enllà de l'escola. Activitats de lleure, artístiques, d'idiomes, de natura, d'àmbit tecnològic i esportives, així com casals d'estiu, són **recursos d'aprenentatge que no es troben a l'abast de tots els infants i famílies ni tampoc de tots els barris**. Aquesta situació incrementa les desigualtats socials i educatives entre els col·lectius, com també entre els barris o els districtes de pobles i ciutats. Des d'aquest punt de vista, **el fora escola hauria de ser un àmbit central d'una política educativa preocupada per la igualtat i la cohesió social i territorial**.

Clarament, el fora escola és un àmbit en què la política municipal té molt marge de maniobra. D'una banda, pot **garantir la qualitat i l'adequació de l'oferta educativa que s'ofereix** més enllà de l'escola (o almenys d'una part fonamental); i, de l'altra, pot **garantir l'accés i la participació del conjunt d'infants i d'adolescents** del municipi, sense importar-ne l'origen o el barri de residència.

Des del punt de vista de la **qualitat**, i partint del procediment que segueixen ja bona part dels municipis catalans, és necessari avançar en la definició d'un catàleg ampli i divers d'activitats fora escola públicament homologat.

MESURA 15

Un catàleg d'activitats educatives i de lleure ampli, heterogeni i de qualitat per al període lectiu i les vacances d'estiu

La definició d'aquest catàleg ha de considerar quatre criteris d'equilibri bàsics:

- **Equilibri en el tipus d'activitats i els seus continguts**. Es tracta de garantir una oferta prou variada tant en clau de propostes com de públics: lleure educatiu, suport a l'estudi i activitats artístiques, d'idiomes, de natura, de l'àmbit tecnològic, esportives, de cooperació, etc.

- **Equilibri territorial**. Programació d'activitats diverses distribuïdes equitativament als diferents barris del municipi, en espais i equipaments significatius i adequats: centres educatius de primària i secundària públics i concertats, biblioteques, centres cívics, espais esportius o culturals, etc. L'objectiu és aconseguir conjunts d'activitats diverses, de qualitat i de proximitat.

- **Equilibri en el calendari**. El catàleg ha d'incloure una oferta d'activitats al llarg de tot l'any, inclosos els períodes vacacionals. Des d'aquest punt de vista, caldrà posar el focus en el conjunt d'activitats que s'ofereixin els mesos d'estiu i apuntar cap a un autèntic programa d'"estiu enriquit".

- **Equilibri en la provisió de serveis**. Segons la quantitat i la pluralitat d'actors del municipi, caldrà considerar un criteri de diversificació de les entitats proveïdores de serveis i activitats, d'acord amb la xarxa d'agents socials del territori i les AFAs dels centres educatius.

El disseny del catàleg hauria de preveure un **sistema de revisió i avaluació anual** pel que fa a l'assoliment dels equilibris esmentats i també en relació amb els nivells de cobertura i participació dels diferents col·lectius.

Per tal de **garantir la qualitat de les activitats**, aquest catàleg haurà d'estar públicament avalat per mitjà d'un procés de certificació que acrediti determinats estàndards en la prestació i el contingut de les propostes. Com a factors generals, caldrà tenir en compte que les activitats tinguin propòsits educatius explícits i disposin de processos d'avaluació, recursos i espais òptims i adequats a cada tipologia, i que les propostes estiguin liderades per personal qualificat i tinguin una connexió amb l'entorn.

També caldrà que el municipi faciliti l'**accés dels col·lectius més vulnerables** a aquestes activitats, ja sigui eliminant qualsevol barrera econòmica que impedeixi que hi participin o bé fomentant que coneguin aquest tipus de propostes.

MESURA 16

Un sistema de beques que permeti a tots els infants vulnerables d'entre 5 i 16 anys gaudir gratuïtament de dues tardes per setmana d'activitats extraescolars al llarg del curs

Aquestes activitats formarien part del catàleg municipal d'activitats descrit en la mesura 15. Segons les característiques i la situació del municipi, aquests ajuts podrien cofinançar-se amb el suport dels consells comarcals o les diputacions, o en el marc de la participació en plans educatius d'entorn o en el Pla de millora de les oportunitats educatives.

- **L'ajut per bonificar el 100% del cost hauria de ser de concessió automàtica per a l'alumnat amb necessitats socioeconòmiques** (NESE B), amb beca de menjador o amb pare/mare/tutor que rebi la renda mínima garantida. En altres casos, es podrà optar per la valoració específica de situacions d'atur i/o rendes familiars reduïdes.

  L'import aproximat d'aquests ajuts es trobaria al voltant dels **345 euros per infant/curs**.

- Per a la resta de famílies (no vulnerables) podria valorar-se l'aplicació d'un sistema de tarifació social per al pagament de les activitats.

Amb l'objectiu de garantir que els infants amb necessitats educatives derivades de discapacitats o trastorns **(NESE A) puguin participar en activitats extraescolars**, caldria:

- Allargar la contractació de vetlladors/es dues hores per setmana durant el curs i un mínim de tres setmanes durant l'estiu.

MESURA 17

Una estratègia comunicativa i de sensibilització per promoure la participació en l'oferta d'activitats extraescolars del catàleg municipal, amb especial atenció als col·lectius més vulnerables

- Aquesta estratègia hauria de prioritzar accions per **incentivar la demanda de les famílies més vulnerables**, que, per motius econòmics i/o socioculturals, poden no estar habituades a participar en aquestes activitats, i transmetre el valor d'oportunitat que poden tenir.

  Sota el lideratge de l'ajuntament, aquestes accions haurien de coordinar-se amb els equips d'orientació d'escoles i instituts i amb la xarxa d'entitats i empreses vinculades a l'oferta municipal.

- De cara a afavorir aquesta coordinació, es podria apostar per **incorporar als centres de més complexitat la figura d'un dinamitzador municipal**, encarregat de fomentar la participació de l'alumnat en les activitats educatives fora de l'escola durant el curs escolar i a l'estiu, que dissenyi itineraris formatius que vinculin aprenentatges escolars amb extraescolars, promogui espais de suport educatiu dins i fora de l'horari lectiu, etc.

  A cada centre, l'import d'aquest recurs es trobaria al voltant dels 14.000 euros anuals (comptant mitja dotació de tècnic local de dinamització). Segons les característiques i la situació del municipi, aquest recurs podria cofinançar-se amb el suport dels consells comarcals o les diputacions, o en el marc de la participació en plans educatius d'entorn o en el Pla de millora de les oportunitats educatives.

L'aposta per una campanya d'estiu enriquit contra les desigualtats ha d'ocupar un apartat destacat dins el catàleg municipal d'activitats 360, ja que sabem que la pèrdua del ritme d'aprenentatge d'infants i adolescents que es produeix durant les vacances d'estiu (coneguda com a *summer loss*) afecta principalment els grups més vulnerables. Desconnectats de l'escola, els fills de famílies amb un alt capital econòmic i sociocultural no deixen de rebre en el seu entorn domèstic i social uns estímuls cognitius i unes oportunitats d'enriquiment educatiu que les famílies amb menys recursos tenen més dificultats per oferir.

Alguns estudis demostren que **aquest procés de desigualació d'oportunitats pot arribar a traduir-se en tres anys de diferència entre el nivell d'aprenentatge d'alumnes pobres i rics al final de l'educació primària** en matèries com la llengua o les matemàtiques. Però no parlem únicament d'una pèrdua d'aprenentatges acadèmics. Períodes llargs de desconnexió amb l'escola erosionen també el procés d'adquisició de competències clau com l'autonomia, la regulació, la cooperació, l'empatia i la gestió de conflictes, i posen en risc el benestar emocional d'un elevat nombre d'alumnes.

MESURA 18

Un programa municipal d'estiu que inclogui una àmplia gamma d'activitats de qualitat certificada i gratuït per a les famílies amb menys recursos

És necessari garantir que dins el catàleg municipal hi hagi un conjunt d'activitats prou potent i definit sota els mateixos criteris generals de diversitat, qualitat i proximitat. Alhora, cal treballar per acostar aquesta oferta als col·lectius més vulnerables amb beques que cobreixin el 100% del cost de les activitats, així com a través d'accions d'orientació i de difusió que també n'incentivin la participació.

Pel que fa als **continguts**, el programa ha d'incloure:

- Una oferta àmplia de propostes en els àmbits cultural i de lleure, de suport i acompanyament educatiu i de natura i tecnologia, de caràcter diari i amb opció de jornada completa (o partida, segons les necessitats). Aquestes activitats formarien part del catàleg municipal d'activitats certificades descrit en la mesura 15.
- Una programació d'activitats des de finals de juny fins a principis de setembre.

Pel que fa als ajuts a la **participació**:

- L'alumnat amb necessitats socioeconòmiques (NESE B), amb beca de menjador durant el curs o amb pare/mare/tutor que rebi la renda mínima garantida hauria de tenir una bonificació completa del cost de les activitats, així com del servei de menjador que s'ofereixi. En altres casos, es podrà optar per la valoració específica de situacions d'atur i/o rendes familiars reduïdes.

  L'import aproximat d'aquests ajuts es trobaria al voltant dels **250 euros per infant/mes**.
- Per a la resta de famílies (no vulnerables), podria valorar-se l'aplicació d'un sistema de tarifació social per al pagament de les activitats.

Segons les característiques i la situació del municipi, aquests ajuts podrien cofinançar-se amb el suport dels consells comarcals o les diputacions, o en el marc de la participació en plans educatius d'entorn o en el Pla de millora de les oportunitats educatives.

Pel que fa a la **planificació**, cal programar:

- Activitats arreu de la localitat i en espais i equipaments significatius (centres educatius de primària i secundària públics i concertats, biblioteques, centres cívics, espais esportius o culturals, etc.).

  Caldrà adaptar el desplegament dels programes d'estiu a les característiques socials de cada barri o municipi, així com a la xarxa o programes d'atenció socioeducativa existents en cada cas. En alguns contextos, els programes d'estiu implicaran el reforçament de l'oferta dels casals d'estiu. En altres circumstàncies, seran una nova estratègia per donar consistència i coherència a l'oferta educativa d'estiu.

EDUCACIÓ AL LLARG DE TOTA LA VIDA

La formació de persones adultes ofereix un conjunt d'aprenentatges destinats a millorar i enriquir les seves capacitats, els seus coneixements i les seves competències. Es tracta d'un tipus de formació que no només garanteix les competències educatives bàsiques, sinó que també **aporta eines perquè les persones puguin desenvolupar-se com a ciutadans de ple dret i puguin participar de manera activa en la vida social, comunitària i professional**.

La manca de vies i de recursos per a la formació durant l'adultesa es relaciona directament amb l'existència de taxes elevades d'abandonament educatiu prematur i d'atur (juvenil i general). Per exemple, Catalunya té una de les taxes d'abandonament educatiu més elevades d'Europa (prop del 15% l'any 2021, davant d'un 10% en el conjunt de la UE), un dels percentatges més elevats de població adulta amb baix nivell d'estudis (36% l'any 2020, enfront del 21% de la UE) i una proporció molt reduïda de persones adultes que participen en recursos de formació al llarg de la vida (un 13%, lluny de països com Suècia, Finlàndia, Dinamarca o Estònia, amb percentatges superiors al 25%). A més, també a casa nostra, les persones adultes menys formades participen tres vegades menys en aquesta formació que les persones amb estudis superiors.

Alhora, **el baix nivell educatiu d'una generació repercuteix també en la següent, ja que el capital educatiu i les aspiracions i expectatives sovint condicionen les trajectòries educatives de les generacions posteriors**. És per això que la formació de persones adultes contribueix a augmentar l'ocupabilitat i la qualitat de vida del conjunt de la població, i especialment dels col·lectius més desafavorits socialment i econòmicament, ja que redueix les barreres i les desigualtats socials.

El municipi és un actor clau a l'hora d'apuntalar estratègies locals de formació al llarg de la vida que facin front al repte d'una millor coordinació i relació entre etapes educatives, serveis, entitats formals i no formals, i recursos disponibles, i els posin l'abast de la població per respondre a les necessitats detectades de les persones adultes.

MESURA 19

Una xarxa local de formació al llarg de la vida, liderada pel municipi i amb la participació dels diferents centres i serveis implicats (instituts, centres de formació de persones adultes, escoles de segona oportunitat, entitats socials i comunitàries, etc.)

Sota el lideratge de l'ajuntament, aquesta xarxa hauria de comptar amb la participació de tots els agents, serveis i recursos implicats en la formació d'adults al territori (**instituts, centres de formació de persones adultes, escoles de segona oportunitat, entitats socials i comunitàries**, etc.). Segons la mida i l'estructura territorial del municipi, ha de ser una xarxa pròpiament municipal o bé un programa basat en la mancomunació d'accions i serveis entre municipis o en col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

Les **funcions de la xarxa** serien:

- **Analitzar les necessitats formatives del municipi**, segons col·lectius d'edat, nivells competencials i d'estudis assolits, perfils socioeconòmics i culturals, trajectòries laborals, interessos i aspiracions, etc.
- **Radiografiar el conjunt de serveis i recursos disponibles al territori** per detectar espais de solapament en l'oferta formativa, així com àmbits de contingut no coberts.
- **Coordinar les línies d'acció dels diferents serveis, recursos i entitats** (formals i no formals), així com entre etapes educatives, d'acord amb una visió i una estratègia comunes. D'aquesta manera, es poden establir itineraris formatius i mecanismes de derivació i seguiment adaptats a les necessitats de les persones.
- **Detectar públics diana absents en la formació, principalment persones adultes amb baix nivell educatiu i a l'atur**. Aquesta detecció es pot dur a terme per mitjà del creuament de dades padronals, del RALC, de la Seguretat Social i d'altres registres municipals. Un cop detectades, caldrà contactar amb aquestes persones i incentivar-les a participar en alguna opció o en algun recurs formatiu adequat a les seves necessitats.
- **Establir un dispositiu d'orientació** que pugui derivar les persones adultes als diferents serveis i recursos de la xarxa en funció de les seves necessitats, així com fer-ne el seguiment. Aquest servei hauria de formar part del programa general d'orientació del municipi.

- **Desenvolupar una campanya de visibilització que promogui els valors i els recursos de formació d'adults** del territori i que reconegui la capacitat transformadora d'aquesta oferta i incentivi a participar-hi.

- **Impulsar el reconeixement pedagògic i de trajectòries professionals** per facilitar la plena ocupació i les oportunitats d'aprenentatge al llarg de la vida, seguint el model de validació de competències recentment impulsat en l'àmbit de l'FP.

- **Desenvolupar programes d'acollida, d'alfabetització i de formació bàsica d'adults i de famílies nouvingudes** per tal de donar-los a conèixer la ciutat, els serveis públics i el teixit associatiu.

La consolidació d'aquesta xarxa passa perquè ajuntament i Generalitat facin passos decidits en **dues direccions**:

- **Oferir més recursos i autonomia als centres de formació de persones adultes** per adaptar l'oferta formativa a les característiques de l'entorn i a les necessitats de la població.

- **Facilitar l'estabilitat i el suport econòmic als projectes i les iniciatives desplegats pel tercer sector** i en l'àmbit comunitari per tal que puguin consolidar la seva participació en la xarxa local.

L'EDUCACIÓ QUE T'ACOMPANYA

Una agenda d'equitat per als municipis catalans 2023-2027

FUNDACIÓ BOFILL
Educació per canviar-ho tot